

ONEČAŠČEN SPOMENIK V MARTULJKOVI SKUPINI

KDO JE BIL MIRAN CIZELJ

MILOŠ RUTAR

Jeseni, ko so se planinci in alpinisti odpravljali na turo ali plezanje v Martuljkovo skupino, so na Pečeh ob spomeniku predvojnemu alpinistu **Miranu Cizlju**, padlemu v NOB, opazili razbito ploščo, na kateri je bilo vklesano: »Spomin Miranu Cizlju, alpinistu - partizanu.« Tudi v tem idiličnem svetu, visoko pod vršaci Julijcev, pod mogočnim Špikom, so se zaslepljenci znesli nad spomenikom padlemu borcu, po vsej verjetnosti zato, ker besedo partizan istovetijo s komunistom, pa so se zato maščevali nad njim.

O Miranu Cizlju je bilo že veliko napisanega. Vsi njegovi najbližji prijatelji, športniki, alpinisti - soplezalci in soborci so si edini: Miran Cizelj je bil izredno pošten in pokončen mož, s prirojeno srčno kulturo, v boju preudaren in pogumen; v spominu vseh, ki smo z njim prijateljevali, je ostal nepozaben tovariš.

ŠPORTNI IN ALPINISTIČNI DOSEŽKI

Rodil se je 8. maja 1915 v Gradcu, kjer je kot predmetni učitelj služboval njegov oče. Družina se je po prvi svetovni vojni preselila v Maribor, kjer je Miran končal klasično gimnazijo. Po uspešno končani šoli za rezervne oficirje je leta 1939 odšel v Beograd študirat na Državni inštitut za telesno kulturo (DIF), kjer ga je tik pred končnimi izpiti zatekla vojna.

V dijaških in študentskih letih je bil Miran v Sloveniji osrednja športna osebnost (kot so zdaj **Cerar, Daneu, Križaj**). Telovadil je pri mariborskem Sokolu in bil uspešen zlasti v parterni gimnastiki, v atletiki je skakal v daljavo in višino, tekmoval je v namiznem tenisu, bil je reprezentant v odbojki, nogomet je igral v prvem moštvu SSK Maribor, na Pohorju pa je 1939. leta v smuku senzacionalno premagal vse favorizirane Gorenjce in bil v slalomu in kombinaciji drugi, v jadralnem letalstvu si je pridobil znak C, v skokih v vodo je bil slovenski prvak. V vrhunskih športnih dosežkih, vsestranosti in talentu mu pred vojno v Sloveniji daleč ni bilo enakega.

Vseeno pa so bili Miranu Cizlju najbolj pri srcu gorski vršaci in alpinizem. Z **Dušanom Vodebom** in mariborskimi alpinisti je takrat preplezal najzahtevnejše smeri: Direktno in Dibonovo smer v Špiku, Bavarsko, Skalaško, Prusikovo in Dolgo nemško v Triglavu. Pogosto je plezal v steni Jalovca, prvi je ponovil smer v Hudičevem stebru Prisojnika, plezal je v stenah Škraltice, Široke peči, Kukove špice, Mojstrovke in Travnika. S prijatelji pa je vselej najraje krenil

Mariborski predvojni vrhunski športnik in alpinist Miran Cizelj je v Julijih preplezal številne vrhunske smeri. Najbolj mu je bila pri srcu Martuljkova skupina.

v Martuljkovo skupino, kjer je preplezal dve prvenstveni smeri: direktno v Riglici in Mariborsko v severni steni mogočnega Špika (2472 m).

Že 22. junija 1941 se je Miran Cizelj, rodoljub in zaveden Slovenec, v Mariboru vključil v OF. Kot prometnik je služboval v Mattersburgu, v prvih dneh novembra 1943 pa sta s študentom **Vojmirom Jurkovičem-Jurkom** (padel 30. novembra 1943 pod Krvavcem) pobegnila pred aretacijo in se priključila naši 3. kranjski četi Gorenjskega odreda pod Storžičem.

Ker sta bila predana, sposobna in izkušena izobraženca, je poveljstvo odreda imenovalo Jurka za političnega komisarja, Mirana pa za operativnega oficirja 3. kranjske čete. Miran, rezervni podporočnik, nas je mlade, neuke učil vojaške abecede, Jurko pa je vodil politične, kulturne in vzgojne ure. Četa je veliko pridobila, bila je kot prerोजना.

REŠEN IZ OBJEMA SMRTI

Miran je imel prijeten bariton in je vodil četni pevski zbor. Nepozabni so bili zimski večeri ob tabornem ognju, ko smo kramljali in tiho prepevali: Slovenci kremeniti, Za vasjo je čredo pasla, Ko so fantje proti vasi šli, Črnolaska. Ko pa nam je Miran pripovedoval o športnih nastopih, uspehih in plezalnih vzponih, smo ga poslušali z največjim zanimanjem.

Miran Cizelj, ki je v Julijah preplezal vse zahtevne smeri, v Jalovcu.

Neko noč sva skupaj dežurala in dolžnost bi moral prevzeti opolnoči. Toda ko sem odprl oči, je bil že dan. Planil sem pokonci, misleč, da sem zaspal, kar je bil v partizanih hud prekršek. Miran me je ob žerjavici smeje se potolažil: »Vse je v redu, opolnoči sem bil pri tebi, pa si tako sladko in trdno spal, da te nisem hotel buditi.« Tovariška gesta iskrenega tovariša!

Taborili smo pod Krvavcem. Politični komisar Jurko, terenec Fajfar in kurir Grega so bili v hiši v vasi Ambrož. Nemci so jih dopoldne med malico presenetili. Grega je ušel, Jurka je rafal brzostrelke prerešetal, Fajfarja pa so Nemci ujeli in vklenjenega odpeljali v dolino. Komandir Luka in Miran sta z dvema mitraljezoma stekla za nemško patroljo. Ker se je nenadoma dvignila megla, so borci spustili nekaj rafalov za patroljo. Miran je odšel v izvidovanje. Zaslišal je tih, pritajen glas: »Tovariši, živ sem, jaz sem Fajfar...« V grmovju je našel skritega prvoborca Fajfarja, po obrazu vsega oblitega s krvjo. Pripeljali so ga v taborišče in poslali v bolnišnico.

Ko so Nemci nad seboj zaslišali partizane, so namreč panično zbežali proti postojanki v Cerkljah. Ujetnika je vodja patrolje ustrelil v glavo. Vendar ga je strel samo oplazil in mu prebil le ličnico. Čez štirinajst dni je bil rešeni Fajfar zopet med nami. Odločnost in iznajdljivost je ujetemu Fajfarju rešila življenje.

SMRTNA OBSODBA PRED BORCI

Mrzlega januarskega dne v letu 1944 je patrolja iz doline v taborišče pod Krvavcem pripeljala zvezanega mežnarjevega, **Šnekovega Lojza** iz Visokega. S terena so sporočili, da je izdajalec, ovaduh, in da je sodeloval na tajnih sestankih v Stari pošti v Kranju. Pred večer so obsojenca zvezanega pripeljali pred postrojeno četo, ki naj bi mu sodila. Obsojeni Lojze ni kazal strahu; pred nas je stopil z odločnim korakom, z dvignjeno glavo.

Komandir Luka je poročal zbranim borcem: »Pred nami je odkriti sovražnik, ki deluje in rovari proti OF in partizanskemu boju. Sodeloval je na tajnih sestankih, izdajal in ovajal je sosede, ki sodelujejo z nami. Zaslišimo ga in če je kriv, predlagam najstrožjo kazen!« Z Miranom sva se spogledala. Prvič sva bila med sodniki, med tistimi, ki odločajo o človekovem življenju in smrti.

Obsojenec je za hip povsili glavo, nato pa odločno in glasno pribil: »Tovariši, nisem izdajalec, nikoli nisem bil na kakšnem sestanku, nobenega nisem izdal. Edino, kar je, je to, da hodim v cerkev, ker sem veren. Verjemite mi, nisem kriv, nedolžen sem.«

Miran se je šepetaje obrnil k enemu od soborcev, nato pa še k meni: »Kaj misliš, ali je kriv ali ne? Je krivda dokazana? Kje pa so tisti, ki imajo dokaze o obsojenčevih zločinih?«

Skomignil sem z rameni, v očeh mnogih je bilo čutiti dvom, negotovost, sum... Tedaj se je Miran odločil in stopil pred soborce: »Tovariši, slišali smo obtožnico o obsojenčevem delovanju in rovarjenju proti našemu boju. Podatki niso povsem prepričljivi in tudi obsojenec krivde ne priznava. Kje pa so obveščevalci, ki imajo natančne podatke? Naj javno dokažejo obsojenčevo krivdo!«

Nastala je grobna tišina. Veter je raznašal naše razdvojene misli in dvome.

Tišino je pretrgal umirjen, lep, drhteč, a odločen glas. Nekaj teatralnega, toda iskrenega, resničljubnega je bilo v njem: »Tovariši, sodili mi boste. Tako mlad bom moral umreti. Toda vedite, umiram nedolžen, s čisto vestjo! Zdi se mi, kot da sem na odru, da igram Miklovo Zalo. Kot me tam obsodijo po krivici, tako sem brez krivde tudi pred vami. Ne obsojam vas. Vi mislite pošteno. Borite se za svoje ideale. Krivi so tisti, ki so me očrnil in nedolžnega obsodili. Stojim zvezan in nemočen pred vami. Razsodite in odločite!«

Obsojenčeve besede so padale po nas kot strele z jasnega neba. Črv suma je načel našo vest.

Njegove besede so razbile dvome med porotniki: Obtoženi Lojze je bil namreč uspešen amaterski igralec vaškega Ljudskega odra na Visokem.

Alpinist Miran Cizelj je padel 18. januarja 1944 na Spodnjem Vetrnem nad Golnikom

Soglasno smo sprejeli Miranov predlog, da počakamo do naslednjega dne. Ta dan so v četo prispeli trije obveščevalci s terena. Obsojenih Lojze ni bil kriv. Zaradi usodne napake in površnosti bi bil kmalu - nedolžen - ob glavo.

Lojzeta so takoj odvezali in spustili. Ostal je pri nas v taborišču. Po dolini pa se je že raznesel glas: Partizani so ubili nedolžnega! Toda povratek »likvidiranega« Lojzeta je v vaseh pod Krvavcem zajel propagando sovražnikov ter med vaščani visoko dvignil glas o poštenosti in pravičnosti našega boja.

Miranove življenjske izkušnje, njegova humanost, odločnost in poštenost ter zrelost so nedolžnemu rešile življenje.

ZADNJI STREL

Miran se je v zasedi na Poljani pod Storžičem hudo prehladil. Odnegli so ga v vas Spodnje Vetrno nad Golnikom. Našel pa se je izdajalec in kriška policija je obkolila Matjažkovo hišo pod gozdom. Miran se je ves vročičen in iznemogel po vseh štirih splazil v dimno kamro za sušenje mesa, ker se prebiti ni mogel. Ko so ga policisti odkrili, je počil en sam strel, s katerim si je Miran vzel življenje. Bilo je meglenega dne 18. januarja 1944...

Po vojni so Miranu Cizlju na hiši v Spodnjem Vetrnem pod Karavankami odkrili spominsko ploščo s Kajuhovimi verzji: Le nikar ne jočite za nami...

V eni od najlepših dolinic v Sloveniji nad vasjo Gozd Martuljek, v planinski idili, kjer se prične pristop za gornike, plezalce in ljubitelje tišine, se

razteza biser Julijcev, venec Martuljkove skupine: Špik, Oltar, Kukova špica, Frdamane police...

Tu na Pečeh, pod mogočnim Špikom, ki se strmo dviguje visoko v nebo in kljubuje viharjem, dežju, mrazu, ledu in soncu, v tem svetu tišine, kjer mladi fantje in dekleta preskušajo svoje moči in sposobnosti, kjer so že mnogi alpinisti omahnili v smrt, je pomnik Miranu Cizlju, bronasto poprsje, ki so ga planinci in borci odkrili leta 1950. Na Mariborskem otoku so plavalci na stolpu odkrili ploščo (pred leti so morali stolp porušiti). V Mariboru je Cizljeva ulica, najboljšim športnikom v občini Maribor pa za vrhunske dosežke Telesnokulturna skupnost vsako leto podeljuje Cizljevo plaketo.

Predsedstvo Planinske zveze Slovenije je na seji 19. oktobra sklenilo, da bo PZS poskrbela za obnovo razbite spominske plošče alpinistu Cizlju v Martuljku.

Na Pohorju SK Branik organizira tradicionalni mednarodni slalom Cizljev memorial in prav tam, ob Ribniški koči, so smučarji, planinci in borci leta 1980 odkrili granitni spomenik z vklepanimi stihmi poeta **Janka Čara**:

*Zemljo slovensko si ljubil z žarom srca,
julijske vode, smučin srebrnenje,
tihe gozdove in stene previsnih gora.
Njej si podaril najdražje - življenje.*

Športnik, partizan, nepozabni tovariš Miran Cizelj ne bo pozabljen.

Poziv za rešitev strehe Evrope

Območje Mont Blanca vse bolj ogrožajo turistična industrija, promet in množične športno-rekreativne aktivnosti. Da bi zaustavili nekontroliran in ekološko nesprejemljiv razvoj, organizacija Mountain Wilderness poziva vse planince, alpiniste in ljubitelje narave, naj podprejo njihove zahteve po zaščiti oziroma formiranju mednarodnega parka Mont Blanc. Vsi, ki delijo njihovo mnenje, jim lahko pošljejo razglednico v znak podpore. Razglednice bodo zbrali in posredovali pristojnemu ministrstvu.

Njihov naslov: Mountain Wilderness France

Secrétariat c/o Francois Labande

F - 74200 Thonon - Les - Bains

Storimo to za svoje vnuke!